

Rijgeschiktheid bij ADHD

Aan: de minister van Infrastructuur en Waterstaat
Nr. 2021/11, Den Haag, 11 maart 2021

Gezondheidsraad

inhoud

Samenvatting	3
01 Inleiding	4
1.1 Aanleiding en adviesaanvraag	4
1.2 Achtergrond	5
1.3 Werkwijze	6
02 Invloed ADHD op rijgeschiktheid	7
2.1 Conclusies over de gehele groep	7
2.2 Differentiëren binnen de groep	7
2.3 Vergelijking met andere Europese landen	8
03 Advies	9
Literatuur	10

samenvatting

Mensen met ADHD die voor het eerst een rijbewijs aanvragen moeten gekeurd worden door een psychiater en een rijtest afleggen.

De meerderheid van de rijexamenkandidaten met ADHD blijkt bij die rijtest volledig rijgeschikt (ongeveer 84%) of beperkt rijgeschikt (ongeveer 15%). Slechts 1% wordt ongeschikt bevonden.

Nederland is het enige land in Europa waarin de rijtest verplicht is. Dit heeft vragen opgeroepen over nut en noodzaak van de verplichte rijtest, die als belastend wordt ervaren. De minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) heeft de Gezondheidsraad daarom gevraagd te adviseren over de verplichte rijtest. De commissie Rijgeschiktheid van de Gezondheidsraad adviseert om de verplichte rijtest voor *alle* rijexamenkandidaten met ADHD te laten vervallen en het CBR op basis van de psychiatrische keuring te laten beslissen of een rijtest nodig is.

01 inleiding

1.1 Aanleiding en adviesaanvraag

Mensen met de diagnose ADHD (*Attention Deficit/Hyperactivity Disorder*) die voor het eerst een rijbewijs aanvragen moeten, mede op geleide van een advies van de Gezondheidsraad uit 2013, een medische keuring door een psychiater ondergaan en deelnemen aan een rijtest van het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR). Het gaat om een grote groep: ongeveer 10.000 mensen met ADHD doen jaarlijks de rijtest.

Bij de medische keuring onderzoekt de psychiater de kandidaat aan de hand van een aantal risicofactoren. Naar aanleiding van dat onderzoek schrijft de psychiater een rapport met advies aan het CBR over de rijgeschiktheid van de kandidaat. Het CBR neemt op basis van dat rapport nog geen beslissing. Er volgt altijd nog een rijtest.

De rijtest (voluit: rijtest praktische rijgeschiktheid) is wat anders dan het rijexamen. Bij de rijtest wordt onderzocht of de kandidaat geschikt is om als bestuurder aan het verkeer deel te nemen. Mochten er beperkingen op gebied van cognitief, motorisch of visueel functioneren zijn, dan kan naar oplossingen worden gezocht zoals training of aanpassing van de bediening, zoals een automaat bij verminderde verdeelde aandacht. De rijtest is de gouden standaard bij de beoordeling van bijvoorbeeld dementie en visuele problemen.

Bij het rijexamen wordt de rijvaardigheid beoordeeld. Onderzocht wordt of de kandidaat daadwerkelijk zelfstandig kan rijden en de verkeersregels juist toepast. Het rijexamen is dus niet primair gericht op de rijgeschiktheid, maar als tijdens het rijexamen het vermoeden ontstaat dat er beperkingen zijn die een negatieve invloed hebben op de rijgeschiktheid, kan de examinerator dat conform het Reglement rijbewijzen¹ melden bij de arts van het CBR.

Er zijn dus 3 mogelijkheden om mensen met ADHD die niet of beperkt rijgeschikt zijn te identificeren: 1) de keuring door de psychiater en de beoordeling van het advies van de psychiater door het CBR; 2) de rijtest en 3) het rijexamen (bij twijfel aan de rijgeschiktheid).

Cijfers van het CBR laten zien dat slechts 1% van de kandidaten met ADHD na de rijtest ongeschikt wordt verklaard om te rijden, 15% geschikt met beperkingen en 84% onbeperkt geschikt. Dit heeft vragen opgeroepen over nut en noodzaak van de verplichte rijtest, die als belastend wordt ervaren. Dit was voor de minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) aanleiding om de Gezondheidsraad om advies te vragen over de verplichte rijtest.

In de adviesaanvraag *ADHD en de verplichte rijtest* van 18 september 2020 (te downloaden van www.gezondheidsraad.nl) vraagt de minister of het CBR de ruimte gegeven kan worden om op basis van het advies van de psychiater zo nodig een rijtest af te nemen. Dit geldt alleen voor

mensen met ADHD die geen rijgevaarlijke medicatie slikken en waarbij geen andere risicofactoren of stoornissen worden geconstateerd. De vaste commissie Rijgeschiktheid van de Gezondheidsraad heeft zich over deze vraag gebogen.

1.2 Achtergrond

De wetenschappelijke literatuur laat zien dat mensen met ADHD een aantal karakteristieke eigenschappen hebben, zoals verminderde aandacht, hyperactiviteit, meer impulsiviteit en agressie, mogelijke zelfoverschatting, en meer drank- en drugsproblemen.²⁻⁴ Deze kunnen een invloed hebben op het rijgedrag.

De GGZ Zorgstandaard over ADHD geeft aan dat er drie beelden van ADHD zijn te onderscheiden:⁵

- Gecombineerd beeld: zowel druk en impulsief gedrag als moeite met het vasthouden van de aandacht;
- Overwegend onoplettend beeld: voornamelijk moeite met het vasthouden van de aandacht;
- Overwegend hyperactief/impulsief beeld: voornamelijk druk en impulsief gedrag.

Bij een deel van de mensen met ADHD is sprake is van comorbiditeit en medicijngebruik wat niet met autorijden te combineren is.

In 2003 adviseerde een commissie van het CBR om alle volwassenen met ADHD die methylfenidaat (Ritalin) gebruiken een rijtest te laten ondergaan.⁶ Op basis van dit advies werd in 2004 in de Regeling Eisen Geschiktheid 2000 (REG2000) opgenomen dat mensen met ADHD bij de eerste rijbewijsaanvraag verplicht zijn om gekeurd te worden door een onafhankelijke en ter zake kundige medisch specialist (een psychiater) en om deel te nemen aan een rijtest. Daarna moesten zij elke drie jaar (groep-1 rijbewijzen) of elk jaar (groep-2 rijbewijzen) worden herkeurd.

Sindsdien is de REG2000 enkele keren aangepast, onder meer op basis van een advies van de Gezondheidsraad uit 2013.⁷ De periodieke herkeuringen voor het rijbewijs groep 1 en 2 voor mensen met ADHD die onder behandeling zijn, zijn conform het advies van de raad komen te vervallen.⁸ De verplichte rijtest bij de eerste aanvraag is in stand gebleven.

De Gezondheidsraad heeft voor het laatst in 2015 geadviseerd over ADHD en rijgeschiktheid, als onderdeel van een advies over de *Adviesnota rijgeschiktheid bij stemmingsstoornissen, ADHD en schizofrenie en psychose* van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVvP).⁹ Voor wat betreft ADHD was er naar het oordeel van de commissie geen wijziging van de REG2000 noodzakelijk.¹⁰

Volgens Europese regelgeving is een medische keuring verplicht bij rijexamenkandidaten met ADHD, maar over een rijtest wordt niet gesproken.¹¹

1.3 Werkwijze

De commissie is nagegaan wat er in de literatuur die sinds 2015 is verschenen, bekend is over de rijgeschiktheid van mensen met de diagnose ADHD en over de noodzaak om *iedereen* binnen deze heterogene groep een verplichte rijtest te laten ondergaan bij de eerste aanvraag. Ook is de commissie nagegaan hoe andere landen omgaan met mensen met ADHD die een rijbewijs aanvragen.

In het achtergronddocument *Overzicht literatuur over ADHD en rijgeschiktheid*, dat te vinden is op www.gezondheidsraad.nl, heeft de commissie de conclusies van de geraadpleegde literatuur per onderzoek samengevat.

02 invloed ADHD op rijgeschiktheid

Mensen met ADHD vertonen meer risicovol rijgedrag dan mensen zonder ADHD, zo blijkt uit de literatuur. Dit gaat gepaard met meer verkeers-overtredingen en leidt tot meer ongevallen. Een groot deel van de mensen met ADHD die een rijbewijs willen aanvragen, zo'n 84%, blijkt bij de rijtest rijgeschikt. Als deze groep vooraf onderscheiden kan worden van de veel kleinere groep die bij een test waarschijnlijk beperkt geschikt (zo'n 15%) of ongeschikt blijkt (1%), hoeft niet iedereen met ADHD de rijtest te ondergaan. De commissie vindt dat een gestandaardiseerd onderzoek door een psychiater een voldoende effectieve manier is om dat onderscheid te maken en beveelt aan om de rijtest alleen uit te voeren op advies van de psychiater.

2.1 Conclusies over de gehele groep

Uit de literatuur blijkt dat mensen met ADHD meer risicovol rijgedrag vertonen en meer kans hebben op het begaan van overtredingen, ongevallen en botsingen.^{12,13} Dit verandert niet naarmate mensen langer hun rijbewijs hebben. Behandeling met medicatie kan de rijvaardigheid positief beïnvloeden.¹⁴⁻¹⁶

In 2013 concludeerde de commissie dat mensen met ADHD een licht tot matig verhoogd risico lopen op verminderde rijgeschiktheid.⁷ Op basis van de huidige stand van de wetenschap is dat beeld niet anders. De meeste

onderzoeken laten een verband zien tussen de diagnose ADHD en slechtere rijprestaties, meer overtredingen en meer ongevallen, zie het overzicht van geraadpleegde onderzoeken in het achtergronddocument (te downloaden van www.gezondheidsraad.nl).

2.2 Differentiëren binnen de groep

Het verhoogde risico op verminderde rijgeschiktheid geldt voor de groep mensen met ADHD als geheel. Binnen die groep, die heel divers is, verschilt het risico per individu. Uit gegevens van het CBR uit 2017, op basis van een willekeurige steekproef van 1307 mensen uit de totale groep van ongeveer 10.000 die een rijbewijs wilden halen, blijkt dat ongeveer 84% van de kandidaten op grond van de verplichte rijtest onbeperkt rijgeschikt werd geacht, ongeveer 15% beperkt rijgeschikt (dat wil doorgaans zeggen dat er na verloop van een aantal jaren een herkeuring dient plaats te vinden of dat er alleen gereden mag worden in een voertuig met automatische transmissie) en ongeveer 1% ongeschikt.¹⁷ De RUG heeft onderzocht of er een manier is om te voorspellen hoe een kandidaat met ADHD het zal doen in de rijtest.¹⁷ Vanwege het lage aantal deelnemers en de diversiteit binnen de groep mensen met ADHD (zie het achtergronddocument *Overzicht literatuur over ADHD en rijgeschiktheid* op www.gezondheidsraad.nl) konden geen definitieve conclusies getrokken worden. Wel werd vooraf screenen op een combinatie van enkele factoren als veelbelovend gekarakteriseerd. Die factoren zijn: tijd sinds de diagnose, medicatiegebruik, therapietrouw en ernst van

de ADHD symptomen. In psychiatrische keuringen worden deze factoren meegewogen. Ze staan op de checklist risicofactoren van het CBR die psychiaters moeten gebruiken bij hun onderzoek.¹⁸ Meer onderzoek en literatuur over ADHD en rijgeschiktheid ontbreken.

Hoewel het onderzoek van de RUG geen doorslaggevend bewijs levert, oordeelt de commissie op grond van de gegevens uit dit onderzoek en de expertise binnen de commissie dat keuring door een psychiater een effectieve manier kan zijn om onderscheid te maken tussen kandidaten die bij de rijtest waarschijnlijk onbeperkt of beperkt rijgeschikt zullen blijken en kandidaten die kans lopen ongeschikt te blijken. De psychiater zal dan in het verslag van zijn of haar onderzoek aan het CBR moeten aangeven of een rijtest wordt aanbevolen.

2.3 Vergelijking met andere Europese landen

Het CBR heeft in 2020 op verzoek van de commissie geïnventariseerd of er internationaal gevalideerde screeningsinstrumenten voor ADHD en rijgeschiktheid bestaan die in plaats van of in aanvulling op een keuring door een psychiater kunnen worden ingezet. Bij de 17 Europese landen waar dat is nagegaan blijkt dat niet zo te zijn.

In zes landen wordt een rijtest afgenomen, vijf daarvan geven aan dat dit alleen op verwijzing is na een medische keuring, in 10 landen wordt geen rijtest afgenomen en één land gaf op deze vraag geen antwoord.

03 advies

De commissie adviseert om de verplichte rijtest bij ADHD te laten vervallen en het CBR de mogelijkheid te bieden om op basis van het advies van de keurend psychiater een rijtest op te leggen. De commissie is van oordeel dat een verplichte rijtest bij *alle* kandidaten met ADHD niet proportioneel is.

Er bestaan geen internationaal gevalideerde screeningsinstrumenten om binnen de groep mensen met ADHD een selectie te maken van kandidaten die waarschijnlijk niet of beperkt rijgeschikt zullen blijken te zijn bij de rijtest. Onderzoek door een psychiater, met daarin aandacht voor tijd sinds de diagnose, medicatiegebruik, therapietrouw en ernst van de ADHD symptomen, lijkt een effectieve manier om mensen met ADHD die een verhoogde kans hebben op onveilig rijgedrag te onderscheiden van mensen met ADHD die dat niet hebben. Bij twijfel kan de psychiater het CBR adviseren een rijtest af te nemen alvorens de kandidaat aan het rijexamen toe te laten.

Van de drie mogelijkheden om mensen met ADHD die beperkt of niet geschikt zijn om te rijden te identificeren (de keuring door de psychiater en de beoordeling daarvan door het CBR, de rijtest en het rijexamen) wordt er dan één (de rijtest) alleen op indicatie. Dit biedt volgens de commissie voldoende zekerheid dat mensen met ADHD die beperkt of niet rijgeschikt zijn, geïdentificeerd worden.

De voorgestelde wijziging is in lijn met Europese regelgeving (waarin een medisch onderzoek verplicht is, maar niet over een rijtest wordt gesproken) en sluit aan bij de praktijk in andere Europese landen.

literatuur

- ¹ *Reglement rijbewijzen. Artikel 101.* <https://wetten.overheid.nl/BWBR0008074/2021-03-01>. Geraadpleegd: 02-02-2021.
- ² Bron TI, Bijlenga D, Breuk M, Michielsen M, Beekman ATF, Kooij JJS. *Risk factors for adverse driving outcomes in Dutch adults with ADHD and controls.* *Accid Anal Prev* 2018; 111: 338-344.
- ³ Caye A, Swanson J, Thapar A, Sibley M, Arseneault L, Hechtman L, et al. *Life Span Studies of ADHD-Conceptual Challenges and Predictors of Persistence and Outcome.* *Curr Psychiatry Rep* 2016; 18(12): 111.
- ⁴ Zalsman G, Shilton T. *Adult ADHD: A new disease?* *Int J Psychiatry Clin Pract* 2016; 20(2): 70-76.
- ⁵ *GGZ standaard ADHD. 5. Over ADHD.* <https://www.ggzstandaarden.nl/zorgstandaarden/adhd/over-adhd>. Geraadpleegd: 24-02-2021.
- ⁶ *Rijgeschiktheid van mensen met ADHD die behandeld worden met metylfenidaat.* CBR; 2003. <https://www.cbr.nl/web/file?uuid=eb4063e2-4305-4cac-a237-b92228f3832b&owner=d214f7b5-5ce0-48dc-a521-4ef537c9d232&contentid=379>. Geraadpleegd: 25-02-2021.
- ⁷ Gezondheidsraad. *Briefadvies Rijgeschiktheid bij ADHD.* Den Haag, 2013; publicatienr. 2013/01.
- ⁸ *Regeling van de Minister van Infrastructuur en Milieu, van 23 mei 2013, nr. IENM/BSK-2013/78623, tot wijziging van de Regeling eisen geschiktheid 2000 in verband met aanpassing van de geschiktheidseisen bij ADHD.* *Staatscourant* 2013; 13647(13 mei):
- ⁹ Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie. *Adviesnota rijgeschiktheid bij stemmingsstoornissen, ADHD en schizofrenie en psychose.* Utrecht: De Tijdstroom, 2014.
- ¹⁰ Gezondheidsraad. *Briefadvies Rijgeschiktheid stemmingsstoornissen, ADHD en schizofrenie en psychosen.* Den Haag, 2015; publicatienr. 2015/22.
- ¹¹ *Richtlijn 2006/126/EG van het Europees Parlement en de Raad van 20 december 2006 betreffende het rijbewijs.* *Publicatieblad* 2006; L 403: 1-63.
- ¹² Deshmukh P, Patel D. *Driving and Road Rage Associated with Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD): a Systematic Review.* *Current Developmental Disorders Reports* 2019; 6(4): 241-247.
- ¹³ Bishop H, Boe L, Stavrinou D, Mirman J. *Driving among adolescents with autism spectrum disorder and attention-deficit hyperactivity disorder.* *Safety* 2018; 4(3):
- ¹⁴ Romo L, Julien Sweerts S, Ordonneau P, Blot E, Gicquel L. *Road accidents in young adults with adhd: Which factors can explain the occurrence of injuries in drivers with adhd and how to prevent it?* *Applied Neuropsychology: Adult* 2019: No Pagination Specified-No Pagination Specified.
- ¹⁵ Fuermaier AB, Tucha L, Evans BL, Koerts J, de Waard D, Brookhuis K, et al. *Driving and attention deficit hyperactivity disorder.* *J Neural Transm (Vienna)* 2017; 124(Suppl 1): 55-67.

- ¹⁶ Surman CBH, Fried R, Rhodewalt L, Boland H. *Do Pharmaceuticals Improve Driving in Individuals with ADHD? A Review of the Literature and Evidence for Clinical Practice*. CNS Drugs 2017; 31(10): 857-866.
- ¹⁷ Piersma D, Fuermaier A. *Development of a screening instrument estimating fitness-to-drive in young driving licence candidates diagnosed with attention deficit hyperactivity disorder (ADHD)*. Groningen: University of Groningen, 2019.
<https://research.rug.nl/en/publications/development-of-a-screening-instrument-estimating-fitness-to-drive>.
- ¹⁸ *Keuren voor het CBR. Documenten en formulieren. Checklist risicofactoren ADHD [rijges801]*. <https://www.cbr.nl/nl/voor-artsen/nl/keuren-voor-het-cbr/documenten-en-formulieren.htm>.
Geraadpleegd: 18-02-2021.

De Gezondheidsraad, ingesteld in 1902, is een adviesorgaan met als taak de regering en het parlement 'voor te lichten over de stand der wetenschap ten aanzien van vraagstukken op het gebied van de volksgezondheid en het gezondheids(zorg)onderzoek' (art. 22 Gezondheidswet).

De Gezondheidsraad ontvangt de meeste adviesvragen van de bewindslieden van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; Infrastructuur en Waterstaat; Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De raad kan ook op eigen initiatief adviezen uitbrengen, en ontwikkelingen of trends signaleren die van belang zijn voor het overheidsbeleid.

De adviezen van de Gezondheidsraad zijn openbaar en worden als regel opgesteld door multidisciplinaire commissies van – op persoonlijke titel benoemde – Nederlandse en soms buitenlandse deskundigen.

U kunt dit document downloaden van www.gezondheidsraad.nl.

Deze publicatie kan als volgt worden aangehaald:

Gezondheidsraad. Rijgeschiktheid bij ADHD.

Den Haag: Gezondheidsraad, 2021; publicatienr. 2021/11.

Auteursrecht voorbehouden

